kálnych jednotiek, ktoré má štruktúrny charakter – nemá teda ľubovoľný, a preto na prvom mieste je vždy uvádzaný ich základný význam a na ďalších miestach odvodené, ale ustálené, lexikalizované významy (s. 29). Osobitné výklady nájdeme v prípadoch *homonym*, ktoré, vychádzajúc z ich primárnej charakteristiky, autori spracúvajú dvojako – v samostatných heslách alebo v rámci jedného hesla. Každá charakteristika či analýza je podporovaná viacerými príkladmi tak, že čitateľ sa v slovníkovej časti bude správne a pohotovo orientovať. Podobne možno konštatovať o *normatívnom a štýlovom hodnotení* lexikálnych prostriedkov, ktoré pomáhajú používateľovi orientovať sa v slovnej zásobe pri výbere vhodného slova a rovnako aj v prípade jeho normatívneho statusu. V súvislosti s *terminológiou* autori upozorňujú na to, že „...slovník môže podať iba obmedzený rozsah informácií o súčasnej veľmi rozvinutej terminológii najrozličnejších odborov“ (s. 35), teda prirodzene nie je náhradou za jednotlivé terminologické slovníky. Na konci informačno-výkladového textového bloku slovníka je stručný a výstižný pohľad na *frazologizmy*; základným kritériom na ich spracovanie bola frekvencia výskytu ich používania a tematicko-štylistická závažnosť súvisiaca s aktuálnosťou na osi zastaranosť – súčasnosť. V slovníku teda nenájdeme okrajové, zastarané a rovnako aj nárečové jednotky, ktoré majú viac-menej okázalú platnosť. Praktickou pomocou pri štúdiu a používaní slovníka je dobre zvolený polotučný *typ písma a značky*, ktoré v prehľadnej a komplexnej podobe uzatvárajú úvodnú časť KSSJ.

Piate vydanie *Krátkeho slovníka slovenského jazyka* je moderné lexikografické dielo, v ktorom dominuje odborný opis slovnej zásoby súčasnej spisovnej slovenčiny; sú v ňom najdôležitejšie a v komunikačnej praxi najviac využívané slová prezentované v kondenzovanej, v normatívnej hláskovej a pravopisnej podobe, pričom sa v ňom „...výraznejšie ako doteraz diferencujú spisovné a z druhej strany nespisovné prípadne nesprávne slová a výrazy“. Na záver konštatujem: verím(e), že najnovší *Krátky slovník slovenského jazyka* – 5. vydanie – bude mať (lebo to vychádza z princípu veci) systémové (sic) miesto na každom verejnoprávnom pracovisku počnúc administratívou vlády, parlamentu a končiac samosprávami všetkých stupňov, v každej škole, vo firmách a spoločnostiach, v kultúrnych a masmediálnych inštitúciách, teda všade tam, kde sa komunikuje slovenským spisovným jazykom. Osobitne zdôrazňujem, že toto dielo je nevyhnutne intenzívne využívať najmä v jazykovom vzdelávaní na všetkých stupňoch a úrovniach o to viac, že práve vo všestrannej práci s výkladovým normatívnym slovníkom naše jazykové vzdelávanie zaostáva. Žiaci a študenti – predpokladám – nemajú slovník na školských laviciach, a tak nevedia ho čítať, ani využívať. KSSJ má – synekdochicky – (aj) národnú reprezentačnú funkciu, rovnako tak, ako ju má slovenský spisovný jazyk.

DOI: <https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2021.1.17>

František Ruščák

Vzácná lexikografická príručka (nielen) pre študentov slavistiky

СТАЛЯНОВА, Н. – КРЕЙЧОВА, Е.: Речник на лингвистичните термини за студенти слависти А–Н. (български език – чешки език – полски език). София: Парадигма, 2019, 142 стр.

СТАЛЯНОВА, Н. – КРЕЙЧОВА, Е.: Речник на лингвистичните термини за студенти слависти О–Я. (български език – чешки език – полски език). София: Парадигма, 2020, 118 стр.

V čase, keď slavistika bojuje o prežitie s novými vednými odbormi (bulharská slavistika nie je žiadnou výnimkou), lexikografický výskum ešte celkom neustrnul. Každý rok vychádzajú lexikografické príručky, ktoré vyplňajú medzery najmä v oblasti dvojazyčných slovníkov (bulharčina a iný slovanský jazyk). Dlhé roky študenti, vysokoškolskí pedagógovia a vedeckí pracovníci pociťovali výrazný nedostatok prekladových, terminologických, tematických a iných dvojazyčných slovníkov.

Na Sofijskej univerzite sv. Klimenta Ochridského vznikla hodnotná príručka zameraná štúdiom v oblasti filologickej vednej disciplíny. V r. 2019 vyšiel prvý zväzok slovníka lingvistických termínov pre študentov slavistiky „Речник на лингвистичните термини за студенти слависти (А–Н)“, a v r. 2020 aj druhý zväzok (О–Я). Slovník je výsledkom riešenia grantových projektov НИС č. 80-10-65/10.04.2019 a 80-10-124/16.04.2020 Sofijskej univerzity sv. Klimenta Ochridského.

Autorky dvojzväzkového slovníka doc. Mgr. Elena Krejčová, PhD., z Masarykovej univerzity v Brne a doc. Nadežda Mihajlova-Staljanova, PhD., zo Sofijskej univerzity sv. Klimenta Ochridského sú absolventkami odboru slovanskej filológie na Sofijskej univerzite. Ide o slavistiky s bohatými vedeckými skúsenosťami aj v oblasti dvojazyčnej lexikografie. Stručný pohľad do ich lexikografickej činnosti ukáže nielen ich lexikografické skúsenosti, ale aj dlhoročné pedagogické zázemie, pre ktoré aj toto dielo vzniklo.

K trojjazyčnému úvodu v prvom zväzku recenzovaného slovníka (bulharčina, čeština a poľština) v druhej časti pribudol aj predhovor v angličtine. Autorky uvádzajú, že Slovník lingvistických termínov je určený pre študentov a pedagógov so zameraním na štúdium slovanskej a bulharskej filológie. Zdôrazňuje sa, že slovník je vôbec „prvým vydaním svojho druhu vo vedeckej slavistickej literatúre a lexikografickej praxi v slovanských krajinách“.

Slovník je vhodnou a užitočnou pomôckou pre študentov, doktorandov i vedeckých pracovníkov v oblasti slovanskej jazykovednej komparatistiky. Slovník je možné využiť ako praktickú príručku v rámci slavistickej orientovanej jazykovednej disciplíny (napr. gramatika, všeobecná jazykoveda, porovnávacia historická i synchrónna slovanská jazykoveda). Dobré poslúži ako pomôcka pri systematizácii filologického vzdelávania v slavistických a bulharistických zameraných odboroch.

Východiskovým jazykom slovníka je preto bulharčina a slovníkové heslá sú usporiadané v abecednom poradí vzhľadom na bulharskú abetu. Napriek tomu, že je slovník trojjazyčný, nejde o slovník s paralelnými prekladmi jednotlivých výkladov k lingvistickým termínom. Výklady lingvistických termínov však prezentujú jazykovedné názory a výsledky vedeckého bádania príslušnej národnej lingvistickej vedeckej tradície (príklady pozri v tabuľke č. 1.).

Takto nemusia užívatelia vyhľadávať dodatočné zdroje.

Pokiaľ ide o štruktúru, terminologické jednotky zahrnuté do slovníka sú jednoslovné termíny alebo termíny utvorené zo slovných spojení.

Pri vyhľadávaní konkrétneho heslového slova (termínu) sa nájdu aj varianty v závislosti od frekvencie odbornej praxe v jednotlivých použitých jazykoch. Možno uviesť príklad: a) v dvoch jazykoch sa medzinárodný termín používa ako základný pojem bez synonym, kým v treťom jazyku sa uvádza domáci termín; b) v dvoch jazykoch sa používa konkrétny termín ako kalk či polokalk, ale v treťom jazyku sa vyskytuje medzinárodný termín; c) v jednom alebo vo viacerých jazykoch sa ako východiskový termín uvádza domáci označenie a medzinárodný termín sa používa ako synonymum (pozri v tabuľke č. 2). d) v niektorých alebo vo všetkých jazykoch sa domáci termín uvádza synonymom (pozri v tabuľke č. 3). e) v jednotlivých jazykoch sa používa iný počet synonym heslového slova (pozri v tabuľke č. 4).

Z pohľadu používateľa môže byť prínosné, že jednotlivé termíny utvárajú priestor pre vnímanie vzťahu všeobecného a konkrétneho práve pri výklade pojmu z konkrétnej jazykovednej oblasti či úrovne (pozri v tabuľke č. 5).

V niektorých prípadoch sa synonymné termíny v bulharskej zložke slovníka uvádzajú v samostatných heslových statiach, pričom frekventovanejší termín (bez ohľadu na to, či je viazaný na národnú jazykovedu a je zaradený v slovníku podľa bulharskej abety, alebo ide o medzinárodný termín), vždy obsahuje výklad pojmu a synonymný termín sa uvádza s odkazom na frekventovanejší termín bez výkladu pojmu (pozri v tabuľke č. 6).

V bulharskej časti slovníka sa vyskytujú aj prípady terminologických homoným, ktoré nie sú určujúce pre českú či poľskú časť, lebo príslušné pojmy nepomenúvajú daný jav (pozri v tabuľke č. 7).

Slovník lingvistických termínov ako lexikografická pomôcka pomôže nielen študentom slavistiky, ale súčasne poslúži ako užitočná metodologicko-didaktická lexikografická príručka pre učiteľov. Treba však poukázať na zámer rozšírenia tejto pomôcky o ďalšie lingvistické terminologické okruhy a ďalšie slovanské jazyky (slovenčina, ukrajinčina, srbčina a chorvátčina). Takéto viacjazykové rozšírenie slovníka zaiste prehĺbi štúdium slavistiky a umožní aj komparáciu lingvistickej terminológie v jednotlivých slovanských jazykoch (niekedy aj v neočakávaných aspektoch).

DOI: <https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2021.1.18>

Diana K. Ivanova

Табулка ч. 1

<i>Български</i>	<i>Чешки</i>	<i>Полски</i>
АРГО (таен говор) Езикът на отделна социална група, който е създаден изкуствено, за да се постигне езиково обособяване и тайност на езиковото общуване.	ARGOT Typ sociolektu, (někdy záměrně polosrozumitelné) výrazivo, popř. i způsob jeho užívání, typické pro sociálně okrajovou skupinu, hantýrka.	ARGOT (wym. argo) Odmiana języka używana przez jakąś grupę zawodową lub środowiskową.
ВЪЗВРАТЕН ГЛАГОЛ Глагол, който съдържа във формата си възвратно местоимение <i>се</i> или <i>си</i> .	ZVRATNÉ SLOVESO (reflexivum) V češtině a některých jiných jazycích je typem slovesa, jehož tvar je tvořen plnovýznamovým slovesem doplněným o volný morfém se nebo si, kterým se děj slovesa obrací zpět na původce děje.	CZASOWNIK ZWROTNY Czasownik mający w połączeniu z zaimkiem <i>się</i> charakter formy strony zwrotnej.
КОМПОЗИЦИЯ Начин на образуване на нови думи чрез свързване на две или повече словообразователни основни, напр. <i>водоснабдяване</i>	KOMPOZICE Způsob tvoření slov skládáním; výběr, řazení a uspořádání prvků v jazykovém projevu, např. kompozice uměleckého nebo rétorického textu.	KOMPOZYCJA Tworzenie nowych leksemów poprzez łączenie w jedną leksykalną całość dwu (kilku) już w języku istniejących leksemów.

Табулка ч. 2

<i>Български</i>	<i>Чешки</i>	<i>Полски</i>
Аблаут	Ablaut	Apofonia
Вътрешна флексия	Vnitřní flexe (introflexe)	Introflexja
Лингвистична география (ареална лингвистика)	Jazykový zeměpis (areálová lingvistika)	Geografia językowa (geografia lingwistyczna, geolingwistyka)
Междуметие	Citoslovce (interjekce)	Wykrzykniki (interiekcje)
Местоимение	Zájmeno (pronomen)	Zaimek
Ойконим	Vlastní jméno místní (místní jméno, oikonymum)	Ojkonim (nazwa miejscowa)
Подлог (субект)	Podmět (subjekt)	Podmiot (subiekt)

Табулка ч. 3

<i>Български</i>	<i>Чешки</i>	<i>Полски</i>
Анимизация	Animizace	Animizacja (ożywienie)
Деклинация (склонение)	Deklinace (skloňování)	Deklinacja
Лексика	Lexikon (slovník; slovní zásoba, lexikum)	Leksyka
Метатеза (преместване на звуковете)	Metateze (přesmykování)	Metateza (przetawka)

Tabuľka č. 4

<i>Български</i>	<i>Чешки</i>	<i>Полски</i>
Административен стил (административно-делови стил, официално-делови стил)	Administrativní styl (administrativně-právní styl, úřední styl, byrokratický styl, jednací styl, hospodářský styl, institucionální komunikace)	Styl urzędowy, kancelaryjny
Деминутив (умалително-гальовно съществително име)	Deminutivum	Zdrobnienia (deminutiva, rzeczowniki zdrobniałe)
Дериват	Derivát (odvozenina)	Derywat (także: formacja słowotwórcza, wyraz pochodny, motywowany lub fundowany)
Диалект (народен говор, местен говор, наречие)	Dialekt (nářečí)	Dialekt (narzecze)

Tabuľka č. 5

<i>Български</i>	<i>Чешки</i>	<i>Полски</i>
Граматика	Gramatika (mluvnice)	Gramatyka
Граматичен строеж	Mluvnická (gramatická) stavba	System gramatyczny
Граматична категория	Gramatická kategorie	Kategoria gramatyczna
Граматична форма	Gramatický tvar	Forma językowa
Граматично значение на думата	Význam mluvnický	Gramatyczne (strukturalne) znaczenie

Tabuľka č. 6

<i>Български</i>	<i>Чешки</i>	<i>Полски</i>
Култура на речта (езикова култура) виж Езикова култура		
Моносемантична дума (однозначна дума) виж еднозначна дума		
Обект виж допълнение		

Tabuľka č. 7

<i>Български</i>	<i>Чешки</i>	<i>Полски</i>
Наречие ¹ Неизменяема част на речта, която пояснява глаголи, прилагателни имена и други наречия [...]	Adverbium (příslovce)	Przysłówek
Наречие ² Съвкупност от местни говори, които притежават общи характерни черти [...]	Dialekt (nářečí)	Narzecze